

**Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України**

**Навчально-науковий інститут воєнної історії
Національного університету оборони України**

**Соціально-психологічний факультет
Національного університету цивільного захисту України**

**Факультет психології Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника**

**Кафедра психології та педагогіки
Національної академії національної гвардії України**

**Кафедра психології Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького**

**Відділ психологічного забезпечення підрозділів
Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України**

ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

**Матеріали
II Всеукраїнської науково-практичної конференції**

23 квітня 2024 року

м. Черкаси

УДК 159.923
ББК 88.4
П 78

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету цивільного захисту
Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 9 від 18 квітня 2024 р.)*

*Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому
доступі комісією з питань роботи із службовою інформацією
в Черкаському інституті пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України
(протокол № 5 від 15 квітня 2024 р.)*

П 78 Проблеми психології діяльності в особливих умовах:
Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 23 квітня
2024 р. – К. : 7БЦ, 2024. – 350 с.

ISBN 978-617-549-306-9

Збірник містить матеріали, представлені учасниками II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми психології діяльності в особливих умовах».

У публікаціях висвітлено широке коло проблем, пов'язаних з актуальними питаннями психологічного забезпечення службово-професійної діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України; медико-психологічними основами збереження здоров'я й реабілітації учасників бойових дій та інших надзвичайних ситуацій; особливостями надання психологічної допомоги постраждалим внаслідок кризових травматичних подій.

Збірник адресований науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, спеціалістам у галузі психології, а також усім тим, хто цікавиться сучасними науковими дослідженнями психологічних проблем діяльності в особливих умовах.

УДК 159.923
ББК 88.4

ISBN 978-617-549-306-9

© Авторські тексти, 2024

дозволять психологам та керівникам усіх рівнів впливати на цей складний психолого-педагогічний процес з метою оптимізації професійної діяльності особового складу підрозділів ДСНС України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваль І. С. Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Львів, 2017. 294 с.
2. Кузікова С. Б. Феноменологія саморозвитку особистості: *Психологічні науки*. 2013. Вип. 10(91). Т.2. С. 171–176.
3. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для вузів. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Лілія ПИЛИПЕНКО

здобувач вищої освіти,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

НК – Роксолана СІРКО, д-р психол. наук, професор,

начальник кафедри практичної психології та педагогіки,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У сучасних умовах українське суспільство особливо потребує кваліфікованих та конкурентоздатних фахівців, які характеризуються не лише своїми вміннями та наполегливістю в професійній діяльності, але й володіють необхідними особистісними якостями для успішного вирішення професійних завдань. Повномасштабне вторгнення в Україну, період пандемії, швидкі темпи інформаційно-технічного розвитку тощо створюють нові виклики перед психологами-професіоналами і, відповідно, потребує розвитку відповідних компетентностей. Особливо зараз зростає попит на кваліфікованих екстремальних психологів, які здатні ефективно виконувати професійні завдання в умовах надзвичайних ситуацій. У контексті компетентнісного підходу професійна підготовка майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту повинна репрезентуватись як процес оволодіння професійною компетентністю майбутніми фахівцями у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання.

Сутність і концепцію формування професійної компетентності майбутніх психологів розглядав Ю. В'ячків та Н. Перегончук, формування професійних компетентностей у психолога (спеціального, клінічного) у процесі навчання – Т. Григоренко, професійну компетентність як готовність до професійної діяльності – Н. Чепелева, у майбутніх військових психологів – Н. Мась. Вивченням професійної діяльності психологів ДСНС, а також її особливостей розглядалися такими науковцями як В. Боснюк, Р. Сірко, Н. Оніщенко, Л. Мохнар, М. Фомич та інші. Однак, досліджень професійної компетентності майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та її складових незаслужено мало.

Поняття «професійна компетентність» є складним і часто пояснюється науковцями через окремі складові або компетенції. Відповідно до Закону України «Про освіту» від 05.09.2021 року №2145-VII компетентність – це динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [4].

Ю. Вiнтюк визначає професiйну компетентнiсть психолога як сукупнiсть внутрiшнiх ресурсiв фахiвця, що дає йому змогу виконувати посадовi обов'язки вiдповiдно до чинних професiйних стандартiв i посадових вимог за даною професiєю на конкретному робочому мiсцi. Бiльше того автор вважає, що рiвень професiйної компетентностi визначає здатнiсть квалiфiкованого психолога виконувати свої фаховi обов'язки [1].

Учена Н. Чепелева розглядає професiйну компетентнiсть психолога, як готовнiсть до професiйної дiяльностi та провiдної якостi особистостi фахiвця. На думку дослiдницi дослiджуване явище виступає складним утворенням, що включає у себе систему дiяльнiсно-рольових (знання, вмiння, навички) та особистiсних (професiйно важливи якостi) характеристик, а також безумовне прийняття iншого, вмiння встановлювати ефективнi контакти з людиною [6].

Н. Перегончук, дослiджуючи професiйну компетентностi майбутнiх психологiв, її психологiчними умовами розвитку авторка видiляє освiтнiй простiр, який виступає можливістю до саморозвитку; освiтнiй простiр, що стає особистiсно усвiдомленим й особистiсно зорiєнтованим; розвиває активнiсть майбутнього психолога та сприяє формуванню професiйно важливих якостей майбутнього психолога [3].

Т. Григоренко у своєму дослiдженнi розглядає професiйну компетентнiсть психолога (спецiального, клiнiчного) як якiсть особистостi, її певне надбання, що ґрунтується на знаннях, досвiдi, моральних засадах i проявляється в критичний момент за рахунок умiння знаходити зв'язок мiж ситуацiєю та знаннями, у прийняттi адекватних рiшень нагальної проблеми; сукупнiсть знань, умiнь, навичок, досвiду, професiйно значущих якостей, що визначають успішне (результативне, продуктивне, ефективне) здiйснення професiйної дiяльностi (виконання професiйних/функцiональних обов'язкiв) [2].

На основi аналізу психолого-педагогiчної лiтератури ми визначаємо професiйну компетентнiсть майбутнiх психологiв оперативно-рятувальної служби цивiльного захисту як розвиток професiйно-важливих якостей фахiвця психологiчної служби, оволодiння спецiальними знаннями i вмiннями, формування його професiйної мотивацiї, якi вiдповiдають вимогам дiяльностi вiдповiдно до сучасних умов. Також однiєю з важливих складових професiйної компетентностi майбутнiх психологiв оперативно-рятувальної служби цивiльного захисту вважаємо професiйно-екстремальну компетентнiсть, яка забезпечує здатнiсть дiяти в умовах, що раптово ускладнилися, а також в екстремальних ситуацiях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вiнтюк Ю. В. Концепцiя формування професiйної компетентностi майбутнiх психологiв у ВНЗ. *Молодий вчений*. 2017. № 4 (44). Ч. III. С. 351-355.
2. Григоренко Т. В. Сучаснi пiдходи до формування професiйної компетентностi психолога (спецiального, клiнiчного) *«Педагогiчні науки: теорiя, iсторiя, iнновацiйнi технологiї»*, Суми: ДПУ iменi А. С. Макаренка 2020 № 8 (102) С. 107-118.
3. Перегончук Н. В. Психологiчна структура професiйної компетентностi майбутнiх психологiв. *Збiрник наукових праць «Проблеми сучасної психологiї»*. 2019. №. 43. С. 206–223. URL: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2019-43.206-223> (дата звернення: 26.03.2024).
4. Про освiту: Закон України вiд 05.09.2021 року №2145-VII Дата оновлення: 08.08.2021. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
5. Сiрко Р. I. Професiйна пiдготовка майбутнiх психологiв оперативно-рятувальної служби до дiяльностi в екстремальних умовах : монографiя. Львiв : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2017. 482 с.
6. Чепелева Н. В. Формування професiйної компетентностi в процесi вузiвської пiдготовки психолога-практика. *Актуальнi проблеми психологiї: науковi записки*. Ін-т психологiї iменi Г. С. Костюка психологiї АПН України. Київ, 1999. Вип. 19. С. 271–278.

3. Наказ МВС України від 02.01.2023 №1 «Про затвердження Програми психологічної підтримки за принципом «рівний – рівному» для навчання консультантів».
4. Настанова з організації соціально-гуманітарної роботи з особами рядового і начальницького складу та працівниками органів і підрозділів цивільного захисту: наказ МНС України від 06.03.2008 № 177. – Режим доступу: <https://surl.li/luhtn>.
5. Методичні рекомендації професійного відбору (mental tutor) та здійснення психологічного супроводу військовослужбовців Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, поліцейських та осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та членів їх сімей. – Київ: МВС України. – 6 с.
6. Освіта дорослих: енциклопедичний словник / за ред. В.Н. Кременя, Ю.В. Ковбасюка. – Київ: Основа, 2014. – 431 с.
7. У МВС України презентували проект «Mental tutor» та концепцію психологічного супроводу / Портал МВС України. – Режим доступу: <https://surl.li/rugbt>.
8. Чорна В., Яковенко І. Тьютор особистісного розвитку дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філософія». Вип. 39. – С. 142-152.
9. Oxford wordpower dictionary: 30000 words / ed. S. Wehmeier. – Oxford: Oxford University Press, 1994. – 746 p.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРЕС-ФАКТОРІВ ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ

*Роксолана СІРКО, д-р психол. наук, професор,
начальник кафедри практичної психології та педагогіки,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

*Володимир СЛОБОДЯНИК, канд. психол. наук, доцент,
начальник Інституту післядипломної освіти,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

Уявлення про особливості професійної діяльності психолога ДСНС України вивчались за допомогою розробленої нами анкети «Особливості діяльності психолога оперативно-рятувальної служби», де представлені такі блоки: функціональний, який досліджував завдання, що має виконувати психолог у надзвичайних умовах; адаптаційний, де діагностувались особливості професійної адаптації до служби та навчання; блок стрес-чинників та методів їх подолання. В опитуванні брали участь 214 респондентів. Серед них: 41 особа (19,1 % від вибірки в цілому) є практичними психологами, які працюють у Державній службі з надзвичайних ситуацій та мають безпосередній досвід роботи у цій сфері; 121 особа (56,6 % від вибірки в цілому) являються студентами та курсантами перших-четвертих курсів спеціальності «практична психологія» Львівського державного університету безпеки життєдіяльності та 52 особи (24,3 % від вибірки в цілому) – студенти четвертого курсу Львівського державного університету внутрішніх справ спеціальності «психологія». Такий розподіл вибірки дозволив вивчити особливості діяльності психолога ДСНС безпосередньо при опитуванні практичних працівників та порівняти їхні думки з оцінкою студентів-психологів, які прослухали спеціалізовані курси навчальних дисциплін з професійно-екстремальної діяльності та мають уже певне уявлення про професію. Це, у свою чергу, дає змогу оцінити змістовне наповнення навчальних курсів.

При аналізі особливостей адаптації до специфіки умов діяльності психолога в структурі ДСНС виявлено, що у 17,0 % працюючих психологів адаптація була ускладнена. При цьому 19,5 % осіб вказують на проблеми в особистому житті, які

пов'язані з професією, що, в свою чергу, негативно впливає на адаптаційні процеси. В той же час, більшість студентів відмітили, що проблем при адаптації до умов навчання у спеціалізованих ВНЗ у них не виникало, і лише 19,2 % вказали на наявність дезадаптаційних моментів. Таким чином, по вибірці в цілому кожен шостий респондент має знижений рівень адаптивності (13,0 %), який в подальшому призводить до емоційного вигорання та професійних деформацій.

При дослідженні стрес-чинників професійно-екстремальної діяльності, які найбільш негативно впливають на здоров'я та працездатність спеціаліста, на думку практикуючих психологів системи ДСНС України, найбільш стресогенними факторами є: «загибель людей» (31,7 %), «робота з родичами загиблих» (31,7 %), «непередбачуваність обставин» (21,9 %), «емоційне вигорання» (19,5 %), «спілкування з журналістами» (17,0 %), «дефіцит часу при прийнятті рішень» (14,6 %), «неможливість повноцінного відпочинку» (14,6 %), «нервово-психічна напруга» (9,7 %). При цьому 92,6 % практикуючих психологів вказують на потребу значного реабілітаційного періоду після перебування у надзвичайних ситуаціях з метою профілактики емоційного вигорання та розвитку нервово-психічних захворювань.

Встановлені також стрес-чинники повсякденної діяльності психолога, який працює у силових структурах. Так, основними стресогенними факторами, які озвучують психологи ДСНС України, є: невелика заробітна платня (34,1 %), монотонність діяльності, яка призводить до помилок (26,8 %), великий обсяг роботи (24,3 %), нечіткість завдань (17,0 %), жорстка дисципліна (12,1 %), емоційне вигорання (12,1 %), перевантаженість додатковими обов'язками (12,1 %), відсутність кар'єрного росту (9,7 %), відсутність творчих елементів в діяльності (7,3 %). Всі вищезазначені елементи діяльності потрібно враховувати при розробці спеціалізованих навчальних курсів в процесі підготовки практичного психолога у навчальних закладах.

Нами досліджувались також засоби, за допомогою яких особистість корегує дезадаптаційні прояви. На запитання анкети про методи відновлення фізичного та психічного здоров'я після перебування у несприятливих ситуаціях, зафіксовані як безпечні релаксаційні методи, так і шкідливі для здоров'я. Так, по вибірці в цілому знімають стрес за допомогою: фізичних вправ – 22,8 % опитуваних, психотерапевтичних технік – 12,1 % осіб, спілкування з близькою людиною – 79,4 % респондентів. У той же час, по вибірці в цілому 11,2 % осіб у кризових ситуаціях вживають тютюн та 8,8 % опитуваних – алкоголь, що негативно впливає на психічне здоров'я. Як бачимо, кожен десятий респондент використовує шкідливі для організму методи розвантаження нервової системи. Викликає тривогу той факт, що в процесі професіоналізації кількість осіб, які небезпечними засобами знімають стрес, суттєво збільшується. Так, на тютюнопаління як релаксаційний момент вказує вже 24,3 % практикуючих психологів проти 9,9 % студентів, а на вживання алкоголю – 26,8 % фахівців проти 5,7 % студентів.

Отримані внаслідок проведення емпіричного дослідження результати були піддані факторному аналізу. Результати факторного аналізу вибірки в цілому інтерпретуються таким чином.

У факторі, що названий нами «стрес-чинники професійної діяльності психолога ДСНС» (17,2 % від загальної дисперсії), виділилися такі показники: «непередбачуваність обставин», «дефіцит часу при прийнятті рішень», «загибель людей», «робота з родичами загиблих», «спілкування з журналістами», «страх за власне життя», «страх отримання власної травми», «постійна нервово-психічна напруга», які характеризують специфіку роботи психолога власне в зоні надзвичайної ситуації. Високу питому вагу мають також змінні, які визначають особливості повсякденної діяльності психолога силових відомств. До них належать: «неможливість відпочити», «неможливість усамітнитися», «ненормований робочий

день», «емоційне вигорання», «жорстка дисципліна», «великий обсяг роботи», «монотонність», «відсутність можливості підвищувати кваліфікацію», «неблагополучна атмосфера в колективі», «відсутність творчої діяльності», «невелика зарплата», «відсутність кар'єрного росту», «перевантаження додатковими обов'язками», «відсутність повноцінного відпочинку», «нечіткість завдань психолога». Добір показників у першому факторі, який, як відомо, є найбільшим презентантом реального стану справ, засвідчує складність діяльності, перевантаженість практичного психолога та високі психоемоційні впливи на психіку та здоров'я, що призводить до емоційного вигорання.

У факторі «позитивні чинники професійної діяльності психолога ДСНС» (8,1 % від загальної дисперсії) вичленувалися такі показники: «отримання чіткого результату», «екстремальні умови діяльності», «творчість при розробці тренінгів», «психотерапевтична практика», «наукові дослідження», «проведення професійного психофізіологічного відбору», «значний обсяг навчальних дисциплін». Основним семантичним тлом цього фактора виступає потреба досліджуваних у реалізації власних професійних настанов, які позитивно впливають на особистісну самореалізацію.

Питання про характер внутрішніх зв'язків структури діяльності психолога у надзвичайних ситуаціях вирішувалось на основі кореляційного аналізу. При аналізі враховувались зв'язки на 5%-му та 0,1%-му рівнях значимості. Також виокремилися зв'язки, які належать чинникам, що підсилюють стрес. До стрес-факторів екстремальної діяльності належать: ненормований робочий день ($r = 0,240$; $p \leq 0,01$), великий обсяг роботи ($r = -0,146$; $p \leq 0,05$), постійна нервово-психічна напруга ($r = 0,154$; $p \leq 0,01$), страх отримати травму ($r = 0,160$; $p \leq 0,01$), страх за власне життя ($r = 0,125$; $p \leq 0,01$), неможливість усамітнитися ($r = 0,370$; $p \leq 0,01$), неможливість повноцінного відпочинку ($r = 0,230$; $p \leq 0,01$), дефіцит часу при прийнятті рішення ($r = 0,156$; $p \leq 0,01$), непередбачуваність обставин ($r = 0,177$; $p \leq 0,01$), неблагополучна атмосфера в колективі ($r = 0,214$; $p \leq 0,01$), відсутність відпочинку ($r = 0,273$; $p \leq 0,01$), перевантаженість додатковими обов'язками ($r = 0,328$; $p \leq 0,01$). В той же час респонденти вказали на негативні умови повсякденної діяльності, такі як: відсутність можливості підвищувати кваліфікацію ($r = 0,331$; $p \leq 0,01$), відсутність кар'єрного росту ($r = 0,315$; $p \leq 0,01$), відсутність творчої діяльності ($r = 0,392$; $p \leq 0,01$), невелика заробітна платня ($r = 0,277$; $p \leq 0,01$), монотонність окремих видів робіт ($r = 0,142$; $p \leq 0,05$). Насторожує той факт, що зі збільшенням тривалості перебування на посаді нівелюється бажання працювати у екстремальних умовах. Так, показник «вислуга» $r = -0,173$; $p \leq 0,01$), має негативний зв'язок з особливостями діяльності психолога-практика. В свою чергу, виявлено, що несприятливі умови діяльності та нечіткість функціональних обов'язків негативно впливають на психічне здоров'я фахівця-психолога та призводять до емоційного вигорання ($r = 0,192$; $p \leq 0,01$).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Марциняк-Дорош О. М., Васильєва О. А., Слободяник В. І., Березяк К. М., Пасько К. М. Психічна травматизація особистості внаслідок військових дій та її вплив на життєдіяльність. *Наукові перспективи (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)* Випуск № 5(35) 2023. С.835-846.

2. Сірко Р. І. Професійна підготовка майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби до діяльності в екстремальних умовах: монографія. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2017. 482 с.

люди, які дотримуються універсалістських цінностей та визнають важливість зв'язків із природою, схильні до вибору вегетаріанського способу життя. Якщо ж ми спробуємо звернутись до власне психологічних якостей даної групи осіб, то основними мотивами для людей, які стають вегетаріанцями, за результатами останніх досліджень є турбота про здоров'я та турбота про добробут тварин.

Окремо варто також завважити, що вегетаріанський тип харчової поведінки має значний позитивний вплив на соматичне здоров'я особистості: нижчий рівень ризику розвитку серцево-судинних захворювань, діабету 2 типу та раку, а також зниженням захворюваності на ожиріння. Водночас, дотримання такої дієти має супроводжуватися прийомом екзогенних вітамінів, харчових добавок. Відомості щодо зв'язку вегетаріанства та психічного здоров'я особистості є неоднорідними та не дають можливості зробити ті чи інші прогностичні висновки. Наразі ми можемо лише стверджувати, що залежно від ступеню збалансованості дієти може бути наявним зв'язок із негативними чи позитивними психологічними станами.

Отже, нам вдалося встановити, що провідними мотивами вегетаріанців є мотивація турботи про здоров'я, естетична мотивація, етична мотивація та мотивація підвищення якості життя. У той же час, провідними цінностями, що визначають відповідне спрямування інтенцій особистості, яка дотримується вегетаріанської дієти є самостійність, доброта, безпека.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кушнір О. В. Вегетаріанство як різновид нетрадиційного харчування: за і проти [Електронний ресурс] / О. В. Кушнір, О. Кордунян. – Режим доступу: <http://library.khai.edu/library/fulltexts/metod>. Чернівці: БДМУ, 2014.
2. Boer J. Climate change and meat eating: An inconvenient couple? / Joop de Boer, Hanna Schösler, Jan J. Boersema // Journal of Environmental Psychology. 2013. Vol. 33. P. 1–8.
3. Forestell Catherine A. & Nezlek John B. Vegetarianism, depression, and the five factor model of personality, Ecology of Food and Nutrition, DOI: 10.1080/03670244.2018.1455675. 2018. URL: <https://scholarworks.wm.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1016&context=psychologypub>.

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Павло ЗАВАЛКО
здобувач вищої освіти,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

НК – Роксолана СІРКО, д-р психол. наук, професор,
начальник кафедри практичної психології та педагогіки,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Сучасне суспільство стикається зі значними викликами в галузі психічного здоров'я, зокрема, зростаючим попитом на фахівців з психологічної реабілітації. Психологічна реабілітація включає в себе широкий спектр методів та підходів, спрямованих на підтримку та відновлення функціонування людей з психічними порушеннями. Дана сфера регламентується на законодавчому рівні законами про реабілітацію Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» 1053-ІХ від 07.09.2023, та постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. N 1057 «Порядок проведення психологічної реабілітації постраждалих учасників

Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб та інші закони що регулюють питання реабілітації в Україні»

Ідея психологічної реабілітації виникла в кінці 19-го століття, коли почалися перші спроби інтеграції людей з психічними розладами у суспільство. З тих пір цей напрям розвивався, але отримав особливий поштовх у другій половині 20-го століття з поширенням прав людини та загостренням уваги до психічного здоров'я [1].

Психологічна реабілітація є важливим аспектом допомоги людям з різними психічними порушеннями або психосоціальними проблемами. Цей процес орієнтований на покращення якості життя і реінтеграцію особи в суспільство після переживання складнощів.

Сам термін реабілітація широко використовується в різних сферах життя людини і термін реабілітація походить від латинського походить від лат. *Rehabilitatio*. і означає відновлення. В тлумачних словниках розкривається більш ширше значення даного терміну, наприклад в тлумачному словнику Івана Білодіда термін реабілітація використовують в двох значеннях реабілітація застосовується як для відновлення репутації імені так і в юридичному аспекті зазначається як відновлення прав людини після скасування Вироку суду [2]. Закон України про реабілітацію дає визначення терміну реабілітація як комплекс заходів, яких потребує особа, яка зазнає або може зазнати обмеження повсякденного функціонування внаслідок стану здоров'я або старіння у взаємодії з її середовищем; [3], а термін психологічна реабілітація подається як психологічна допомога в реабілітації котра передбачає – діяльність, спрямована на відновлення та підтримку функціонування особи у фізичній, емоційній, інтелектуальній, соціальній та духовній сферах із застосуванням методів психологічної та психотерапевтичної допомоги у формах психотерапії, психологічного консультування або першої психологічної допомоги. Психологічну допомогу в реабілітації здійснює клінічний психолог (психолог, психотерапевт) у складі мультидисциплінарної реабілітаційної команди; психологічний словник розглядає психологічну реабілітацію як систему заходів медико-психологічних педагогічних, соціальних, дія котрих спрямовується на відновлення і корекцію різних психічних станів особистості [4]. Реабілітація в медичних словниках розглядається як відновлення форми та функцій після хвороби чи травми до нормального рівня [5].

У сучасних умовах в Україні військові дії, а також складна соціальна та економічна ситуація значно впливають на психічне здоров'я населення. Для здійснення ефективних реабілітаційних заходів з відновлення психічного здоров'я населення важлива присутність компетентних фахівців з психологічної реабілітації. Зростає потреба у таких фахівцях, які мають не лише професійні навички, але й соціальну компетенцію.

Формування професійної компетентності майбутнього психолога відбувається перманентно, на всіх етапах професійного навчання майбутніх фахівців у вузі. Важливою складовою сформованої професійної компетентності є здатність реалізовувати професійну діяльність в різних сферах і з представниками різних груп клієнтів.

Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з психологічної реабілітації забезпечується шляхом відповідності системі особистісних і педагогічних вимог, що ставляться до педагогів. Тому можна

вважати, що покращення організації та проведення навчально-педагогічного процесу становить ключову педагогічну умову для формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Професійна підготовленість педагогічного персоналу виступає основним джерелом для визначення оптимального змісту, форм та методів професійної підготовки майбутніх фахівців [6].

Згідно теоретичного аналізу літератури формування соціально-професійної компетенції майбутніх фахівців з психологічної реабілітації включає у себе ряд ключових аспектів.

Студенти повинні мати глибокі знання в галузі психології, особливо тих її галузей, які стосуються реабілітації осіб з психічними розладами. Вони повинні розуміти причини та механізми цих порушень, а також ефективні методи їх лікування та реабілітації.

Студенти повинні отримати практичний досвід роботи з людьми, які потребують психологічної реабілітації. Це може включати роботу в реабілітаційних центрах, психіатричних лікарнях, а також індивідуальні консультації.

Фахівці з психологічної реабілітації повинні мати глибоке розуміння етичних принципів та стандартів, які визначають їхню професійну поведінку. Вони повинні бути здатні взаємодіяти з клієнтами в межах цих принципів та забезпечувати конфіденційність та повагу до особистості [6].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2. Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. К.: Либідь, 2003. 344 с.
2. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 7. – С. 464.
3. Закон України Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я 1053-ІХ від 07.09.2023.
4. Шапар В. Б. Ш23 Сучасний тлумачний психологічний словник. – Х.: Прапор, 2007.– 640 с
5. Скрипченко І. Т., Данилюк Х. С. Термінологічний словник-довідник з «Домедичної допомоги» для майбутніх правоохоронців [Електронне видання], 2020. – 7 с.
6. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: навч.-метод. посіб. К.: Вища школа, 2002. 215 с.

ПРОЯВИ СТРЕСУ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЩО ПЕРЕБУВАЛИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Олена ЗАГОРОДНЯ

здобувач вищої освіти,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Олена КУЛІШ, канд. пед. наук,

доцент кафедри психології,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Україна, вільна й незалежна, культурно збагачена держава, яка вже чимало років є ареною важкого випробування під назвою війна. З моменту повномасштабного вторгнення наша країна потерпає від жахливих руйнувань міст і сіл, економічного і соціального благополуччя українського суспільства. Військові події переплітаються з усіма сферами життя, включаючи роботу, освіту,

Анжеліка ЛУЩА.....	294	Анастасія СТОРОЖУК.....	109
Анна ЛЯПКАЛО.....	178	Катерина СУГАК.....	110
Христина МАКАР.....	81	Наталія СУПЕРЕНКО.....	310
Тетяна МАКАРОВА.....	180	Аліна ТКАЧЕНКО.....	208
Анна МАНДИЧ.....	182	Владлена ТКАЧЕНКО.....	112
Едуард МИХЛЮК.....	47	Максим ТКАЧУК.....	210
Юлія МІНСЬКА.....	83	Наталія ТОКАР.....	212
Марина МОМОТ.....	5,16,39,184,296	Алла ТУКАЛЕВСЬКА.....	312
Людмила МОХНАР.....	29,46,320	Даріна ТУПІКОВА.....	314
Олег НАЗАРОВ.....	186,306	Лілія ТЮТЮННИК.....	316
Олександра НЕГРУН.....	188	Дмитро УСОВ.....	215
Олег НЕСЕВРЯ.....	190	Яніна ФЕДОРЕНКО.....	217
Анна НОВАК.....	192	Галина ФЕДОРИШИН.....	129
Жанна ОЛІШЕВСЬКА.....	234,269,277	Світлана ФЕДОТОВА.....	115
Наталія ОНІЩЕНКО.....	115	Ірина ФІЛЬЧУК.....	318
Катерина ОСИПЕНКО.....	296	Микола ФОМИЧ.....	44,87,98,320
Аліна ОТЗЕМКО.....	297	Іванна ФРЕЙТИШ.....	219
Неля ПАРФЕНТЬЄВА.....	298	Валентина ХАБАЙЛЮК.....	323
Микола ПЕЛИПЕНКО.....	85	Вікторія ХАНДЮ.....	221
Микола ПЕРЕВІЗНИК.....	87	Сергій ХАРЕНКО... 41,146,194,208,250,289,302	
Лілія ПИЛИПЕНКО.....	89	Анастасія ХАРЧЕНКО.....	116
Зоя ПИСЬМЕННА.....	300	Марія ХРІКУЛІ.....	223
Алла ПІСНА.....	194	Тетяна ЧЕРЕДНИЧЕНКО..... 6,22,96,110,119,122,223,291	
Ірина ПІШКО		Олександр ЧЕРНЕНКО..... 69,196	
Андрій ПОЛІЩУК.....	196	Ірина ЧИГИРИК.....	325
Малена ПОЛТАВСЬКА.....	91	Вікторія ЧИЖ.....	225
Сергій ПОНОМАРЕНКО.....	198	Юлія ЧИСТОВСЬКА..... 35,112,138,144,164,198,227,252,271,297,300	
Вікторія ПОСНІК.....	93	Наталія ШАВРОВСЬКА..... 136,176,204,221,230,232,257	
Владислава ПУСТОВІТ.....	94	Марина ШАМОВА.....	327
Катерина ПУШКАРЕНКО.....	200	Дарія ШАРІПОВА.....	188
Григорій РАДЧЕНКО.....	96	Антон ШВАЛЬ.....	28,121
Марина РОМАНЕНКО.....	204	Сергій ШЕВЧЕНКО.....	232
Лариса РУДЕНКО.....	75	Ірина ШИШКІНА.....	234
Дар'я РУДІК.....	302	Вікторія ЮЗЕПЕНКО.....	329
Тетяна САФОНОВА.....	304	Юлія ЮНАКОВА.....	331
Євгенія СЕДЧЕНКО.....	98	Єгор ЯВНІКОВ.....	121
Тетяна СЕЛЮКОВА.....	107,236,241	Марія ЯКУБЕНКО.....	122
Ігор СЕРГІЄНКО.....	306	Катерина ЯРЕМЕНКО.....	236
Юлія СИДОРОВА.....	205	Роман ЯРЕМКО.....	81
Анатолій СИЧЕВСЬКИЙ.....	8,102	Nino OKRIBELASHVILI.....	335
Людмила СІПКО..... 62,148,153,260,266,298		David ZURABASHVILI.....	335
Роксолана СІРКО.....	89,104,160		
Володимир СЛОБОДЯНИК.....	104		
Людмила СМАЛИУС.....	308,310		
Альбіна СТЕЦЕНКО.....	107		